

Анжэла Мельнікава

Гомель

ВОБРАЗ ДОМУ Ў БЕЛАРУСКАЙ ПРОЗЕ 1910–1940-Х ГАДОЎ

Перыяд 1910–1940-х гадоў з’яўляецца знакавым, ключавым у развіцці беларускай літаратуры. У гэты час афармляецца пэўная мадэль нацыянальнай літаратуры, яе ідэйна-эстэтычныя прынцыпы, светапоглядная канцэпцыя.

Пісьменнікі імкнуцца зафіксаваць беларускі лад жыцця, спасцігнуць не толькі сацыяльна-гістарычныя аспекты нацыянальнага развіцця, але і духоўны склад нацыі ў цэлым, нацыянальную этыку, ідэалы. Урэшце, беларуская літаратура першай трэці XX стагоддзя падае стройную мадэль гарманічнага ўніверсуму.

Ідэйны пафас твораў Якуба Коласа, Максіма Гарэцкага, Кузьмы Чорнага – імкненне засведчыць у свеце беларускую прысутнасць, перадаць “беларускі вобраз свету”.

Рэканструкцыя нацыянальнага вобраза свету, пададзенага ў беларускай прозе, набывае філасофскі характар, бо звязана з аналізам фундаментальных канцэптаў: вобразаў зямлі, Бацькаўшчыны, народа, дому.

Нашы даследчыкі гавораць пра філасофскі ўніверсалізм (П. Васючэнка) твораў Якуба Коласа, Кузьмы Чорнага, М. Гарэцкага.

Адным з базісных цэнтраў беларускага свету жыцця, увасобленага ў мастацкай літаратуры, з’яўляецца вобраз дому. Вобраз дому валодае багатай семантыкай. Дом – гэта, перш за ўсё, абароненасць, трываласць, грунт, зыходная канстанта чалавечага быцця. У катастрафічнай сітуацыі 1910–1940-х гадоў (дзве сусветныя войны, рэвалюцыі, падзел і ўз’яднанне Беларусі) дом у творах беларускай літаратуры выступае антыгэзай хаосу і разбурэнню.

Сымон Ракуцька, герой знакавага твора беларускай літаратуры, рамана *Пошукі будучыні* Кузьмы Чорнага, выгнаны Першай сусветнай вайной са сваіх родных мясцін, знайшоўшы сабе прытулак, пачаў найперш будаваць хату: „Так, як ніхто, ён пільнаваўся свайго гнязда, якое стала, хоць і марудна, складаў, саломіна за саломінай¹, бесперапынна піў вялікую асалоду даводзіць да дасканаласці сваю новую дамоўку” [63].

Адбудова дому – імкненне вярнуць цэльнасць, спакой, адчуванне трываласці і абароненасці. М. Бахцін пісаў пра тое, што адзінства жыцця пакаленняў вызначаецца „адзінствам месца, векавой прымацаванасцю жыцця пакаленняў да пэўнага месца”².

У рамане *Вялікі дзень* Кузьмы Чорнага заўважана: „Можна ўявіць сабе, якое шчасце мець свой кут і не мець вечнай патрэбы бадзяцца па свеце...”³. Кузьма Чорны наступным чынам апісвае адчуванні героя, Мікалая Астаповіча (раман *Вялікі дзень*), пры агледзе месца, якое ён абраў для забудовы: „Благаслаўленне табе і ўся душа табе, мясціна, дзе радзіўся і вырас чалавек. Вось што жыло ў душы і сэрцы гэтага чалавека ў гэтыя хвіліны, калі ён у гэты ціхі час аставаўся адзін на гэтым, выбраным ім для забудовлі месцы” [285].

Свой дом, свая хата ўспрымаюцца як кропка стабільнасці ў нестабільным свеце. Уладзю Вялічку (раман *Вялікі дзень* Кузьмы Чорнага) родныя мясціну бачацца як пункт „ад якога толькі аднаго трэба глядзець на ўвесь свет, каб даць усяму ацэнку” [304-305].

Герой аповесці Лукаша Калюгі *Нігосць ні гаспадар* прамаўляе: „Мілы родны кут – бацькава хата! Нельга забыцца пра яе. Магнэс – яна. З далёкіх краёў цягне к сабе, на чужыне ў думак супакой адбірае”⁴.

Дом, родны падворак – сімвал упарадкаванага жыцця, ідэальны свет, дзе чалавек жыве ў гармоніі з прыродай. У рамане “Вя-

¹ К. Чорны, *Пошукі будучыні*, [у:] *Збор твораў у 8 т.*, т. 6, Мінск 1974, с. 59. Далей у тэксце спасылкі даюцца на гэта выданне; у дужках – старонка.

² М. Бахтин, *Эпос и роман*, Санкт-Петербург, 2000, с. 158.

³ К. Чорны, *Пошукі будучыні*, [у:] *Збор твораў у 8 т.*, т. 6, Мінск 1974, с. 274. (Далей у тэксце спасылкі даюцца на гэта выданне; у дужках – старонка).

⁴ Л. Калюга, *Творы*, Мінск 1992, с. 42. Далей у тэксце спасылкі даюцца на гэта выданне; у дужках – старонка.

лікі дзень” Кузьмы Чорнага сказана: *Здаецца, там лечацца раны чалавечай душы. Здаецца, там усё існуе на вялікую радасць. Пах вільготнай зямлі, зяленіва польнага сцябла, жоўтая лагоднасць прыгрэтага сонцам малачайніку, духмянасць прэлага моху з лесу, прасвет неба паміж хвояў, птушка над дрэвам, родныя магілы на блізкім могільніку – і смутак, і радасць!* [285].

Вобраз дому актуалізуе значны пласт фальклорных і літаратурных традыцый. Беларускія прыказкі: *Добра на Доне, ды лепей у сваім доме; У сваім краю, як у раю; Лепей у сваіх людзях з голаду ўмерці, ніж у чужых людзей золата збіраць і інш.*

Можна ўгадаць класічныя словы В. Скарыны: *Понеже от прирочения звери, ходящие в пустыни, знают ямы своя; птицы, летающие по воздуху, ведают гнезда своя; рыбы, плывающие по морю и в реках, чувуют виры своя; пчелы и тым подобная бороняць ульев своих, – тако ж и люди, игде зродилися и ускормлены суть по бозе, к тому месту великую ласку имають*⁵.

Менавіта ў сям’і, у доме, закладваюцца маральныя ўстаноўкі, этычныя арыенціры. У літаратуры першай трэці ХХ стагоддзя эстэтызуецца кодэкс нацыянальнай этыкі. Беларуская літаратура ўзнаўляе традыцыйную народную мараль, каштоўнасці, маральны кодэкс жыцця селяніна. Герой аповесці Лукаша Калюгі “Ні госць ні гаспадар”, паміраючы, дае наступныя парады сваім нашчадкам: *Каб не біліся, не сварыліся, каб злагодна, добра жылі і адзін на аднаго чужых людзей не падводзілі* [202].

Вобраз дому ў беларускай літаратуры 1910–1940-х гадоў амбівалентны. У паэме “Новая зямля” Якуба Коласа вобраз дому набывае адзнакі ідылічнай прасторы, у прозе ж увага канцэнтруецца на занядбанні, запушчэнні: *Праз гнілыя саламяныя стрэхі льецца вада. Вокны забіты, заложаны лучынаю, усякім рыззём. У хаце сырасць, гразь. Па кутах навуцінне: дым, чарната, смурод*⁶. Аналагічныя апісанні сялянскай хаты і ў М. Гарэцкага: *У беднай мужыцкай хаце. Выбітая, з мокрымі мясцінамі зямля. Маленечкія вокны.*

⁵ Ф. Скарына, *Прадмова да кнігі “Юдзіф”*, [у:] *Факсімільнае ўзнаўленне Бібліі, выдадзенай Францыскам Скарынаю ў 1517–1519 гадах: у 3 тамах*, т. 2, Мінск 1991, с. 604.

⁶ Я. Колас, *Паўлюковы думкі*, [у:] *Збор твораў у 20 т.*, т. 5, Мінск 2008, с. 24.

*Голья горныя сцены. Троху ўбогага шкумацця і лахманой на кутках*⁷. У аповесці “Ціхая плынь”: *Прадраліся плятнёвыя сенцы, і скрозь іх відаць касыя дзверы...* [132].

Канцэпт дому звязаны з канцэптам мяжы. Гэту мяжу ўвасабляюць сцены хаты. Характэрна, што часта пісьменнікі робяць акцэнт на нетрываласці сцен, што адлюстроўвае пераменлівасць гістарычных абставін, якія выпалі на долю беларусаў, нетрываласць палітычнага і сацыяльнага становішча.

Вобраз дому ў беларускай літаратуры 1910–1940-х гадоў звязаны з вобразамі “роднага кута”, “роднага краю”, “роднай зямлі”. Паводле Ул. Конана, “Родны кут” з’яўляецца ўніверсальным *беларускім мастацкім архетыпам*⁸. Абагулены мастацкі вобраз “роднага кута” вызначае спецыфіку беларускага вобраза свету, дазваляе асэнсаваць светапоглядную канцэпцыю беларускай літаратуры.

Цэнтральная праблема беларускай літаратуры першай трэці XX стагоддзя – тэма пошуку зямлі як імкнення набыць трываласць, быць. Філасофія “сваёй зямлі”, “свайго дому” ў нацыянальнай мастацкай прозе заключаецца ва ўкараненасці ў прасторы беларуса. Высновы беларускіх пісьменнікаў пра арганічную сувязь чалавека і роднага – роднай зямлі, роднага дому аналагічныя герменеўтычнай максіме заснавальніка фундаментальнай анталогіі М. Хайдэгера пра радзіму ак анталагічную аснову быцця чалавека ў свеце⁹.

У канцэпцыі беларускіх пісьменнікаў свая зямля, свой дом складаюць ідэал гарманічнага ўніверсуму.

У адрыве ад роднага – вытокі трагедыі герояў: “Камароўская хроніка”, “Скарбы жыцця” М. Гарэцкага.

Вобраз-канцэпт “Роднага кута” ў творах беларускай літаратуры падаецца не толькі як канкрэтная, але і пачуццёвая, псіхалагічная рэальнасць.

Герою беларускай літаратуры характэрна адчуванне інтымнай, унутранай прывязанасці да тэрыторыі, зямлі, на якой давялося на-

⁷ М. Гарэцкі, *Свецкі чалавек*, [у:] *Збор твораў у 4 т.*, т. 2, Мінск 1985, с. 301. Далей у тэксе спасылкі даюцца на гэта выданне; у дужках – старонка.

⁸ Ул. Конан, *Архетыпы беларускага менталітэту: спроба рэканструкцыі паводле нацыянальнай міфалогіі і казачнага эпасу*, [у:] *Беларусіка-Albarutheni-ca*: Кн. 2. Мінск 1993, с. 24.

⁹ М. Хайдеггер, *Отрешенность*, [у:] *Разговор на проселочной дороге*, Москва 1991, с. 105.

радзіцца і жыць: *Мой родны кут! Як ты мне мілы! // Забыць цябе не маю сілы!*¹⁰. У Зм. Бядулі ў апавяданні “Спатканне”: *Будзь шчасліў, куточак мой мілы, дзе жыў я з малых дзён*¹¹.

У рамане “Пошукі будучыні” Кузьмы Чорнага: Гора яе душы пачало залечвацца часам, і асабліва тады, калі яна пасля такога доўгага бяздомнага бадзяння дапала да роднага кутка [63]. Гэтая злучанасць з зямлёю, са сваім родным у Кузьмы Чорнага – анталагічная: Якое неба над нашай зямлёй бывае ўвосень [71].

У “Дзённіку” Кузьма Чорны пісаў: Родныя мае мясціны. Як мая душа рвецца туды! Яна заўсёды там. Там жывуць усе мае персанажы. Усе дарогі, пейзажы, дрэвы, хаты, чалавечыя натуры, пра якія я калі-небудзь пісаў. Гэта ўсё адтуль, сапраўднае¹².

В. Локун адзначыла: Паняцце дому і жыцця атаясамліваецца ў Кузьмы Чорнага з паняццем быцця, касмічнай прасторы. Яно становіцца філасофскай катэгорыяй¹³.

Прывязанасць да свайго аформілася ў топасах “родны край”, “родная зямля”, “родны дом”, “родная вёска”, “родны хутар”. “Родны кут”, “малая радзіма” – гэта комплекс пэўных фактараў, якія складаюць “духоўную тапаграфію” героя беларускай літаратуры.

Архетып “роднага кута” выяўляе такую рысу ў свядомасці беларусаў, як імкненне метафізічна вызначыцца, мець акрэсленае месца ў свеце, дзе можна пачуваць сябе самастойна, незалежна. Гэта ідэя – адна з цэнтральных у паэме “Новая зямля” Коласа, раманах Кузьмы Чорнага “Зямля”, “Бацькаўшчына”, “Пошукі будучыні”, “Вялікі дзень”, творах Лукаша Калюгі.

Беларусу ўласцівы не-выхад за межы ўласнай тоеснасці, уласнай прасторы. Можна прыгадаць словы Ф. Дастаеўскага пра спецыфіку беларускай ментальнасці. У свой час пісьменнік адзначыў, што рускі чалавек выратуецца праз веру ў Хрыста, а беларускі – праз веру ў сябе.

¹⁰ Я. Колас, *Новая зямля*, [у:] *Збор твораў у 20 т.*, т. 8, Мінск 2009, с. 6.

¹¹ З. Бядуля, *Спатканне*, [у:] *Спатканне: абразкі, мініяцюры, апавяданні*, Мінск 2007, с. 24.

¹² К. Чорны, *Дзённік*, [у:] *Збор твораў у 8 т.*, т. 8, Мінск 1975, с. 580.

¹³ В. Локун, “Вайна і мір” Л. Талстога і развіццё беларускай і ўкраінскай ваеннай прозы першай паловы 20 стагоддзя: канцэпцыя гісторыі і чалавека, [у:] *Нарысы беларуска-ўкраінскіх літаратурных сувязей: культурна-гістарычны і літаратуразнаўчы аспекты праблемы*, Мінск 2002, с. 182.

Прывязанасць да свайго, сваёй зямлі, малой радзімы – арганічны стан героя беларускай літаратуры, натуральнае самапачуванне. Разбурэнне гэтых спрадвечных асноў прыводзіць да разбурэння тоеснасці, самасці, урэшце, дэнацыяналізацыі, што прадбачылі і супраць чаго выступалі беларускія пісьменнікі.

У Якуба Коласа, Кузьмы Чорнага “Родны кут” – свет цалкам пазітыўны. Герой апавядання Якуба Коласа “Туды, на Захад” прамаўляе: *Эх, дом! Старонка свая! Людзі свае!.. Як мілы ім гэтыя словы! Колькі глыбокага сэнсу ў іх!*¹⁴.

Галоўная мара герояў твора, бежанцаў з Гродзеншчыны, якія апынуліся на Куршчыне, як мага хутчэй вярнуцца дадому: *”Там” – гэта той край, аб якім марыць Астан, Ірына, Марыся і іх дзеці. І чым больш яны жывуць тут, тым мілей і даражэй становіцца для іх гэтае “там”* [175].

У ідэнтыфікацыйны код беларускай літаратуры закладваўся матыў “роднага кута” як раю, што адлюстроўвала сітуацыю несвабоды. Несвабоды не толькі сацыяльнай, але і нацыянальнай.

Сакралізацыя “роднага кута” у беларускай літаратуры – гэта імкненне сцвердзіць права народа на сваю тэрыторыю.

У сістэме беларускай нацыясофіі “родны кут” як знакавая этнічная і філасофская рэальнасць беларускага быцця паўстае істотным сэнсавым элементам, праз які раскрываюцца і нацыянальныя этычныя каштоўнасці.

Канцэптuallyным момантам твораў Якуба Коласа, М. Гарэцкага, Кузьмы Чорнага, Лукаша Калюгі з’яўляецца сцвярджанне непадзельнасці ўнутранага свету чалавека (мікракосму) і макракосму радзімы, “родных каранёў”.

Беларуская тутэйшасць, засяроджанасць на сваім, сваёй зямлі, сваёй хаце, сваёй сям’і – сведчанне моцнага абарончага комплекса супраць спроб разбурэння нацыянальнай ідэнтычнасці.

Сакралізацыя роднага – важны аспект разважанняў М. Гарэцкага. Дзед Архіп, герой апавядання “Роднае карэнне” (досыць паказальная назва), настаўляе: *часцей у роднае гняздзечка залятай*¹⁵.

Выпакутавана гучаць словы Нявады, героя рамана “Пошукі будучыні” Кузьмы Чорнага пра злучанасць чалавека і роднай зямлі:

¹⁴ Я. Колас, *Туды, на Захад*, [у:] *Збор твораў у 20 т.*, т. 6, Мінск 2009, с.133.

¹⁵ М. Гарэцкі, *Роднае карэнне*, [у:] *Збор твораў у 4 т.*, т. 1, Мінск 1985, с. 79.

Як жа гэта так жыць, каб чалавеку на свеце не было за што зачапіцца. А гэты Паліводскі што? Ён не нюхаў роднай зямлі, толькі жыў з яе. Хіба ён дзе на ёй хату паставіў, ці дом, ці дрэва пасадзіў? Як на мой розум – дык толькі той чалавек, што калі яго выпхнуць з роднага месца, дык ён, пакуль жыў, будзе рвацца туды. А калі дарвецца і ўбачыць, што там усё спустошана, дык ён другі раз жыць пачне: дрэвы пасадзіць і дом паставіць. А будуць яго зноў ірваць з месца, дык ён зямлю грызе, а не даецца або галаву адарве таму, хто становіцца ў яго над душой [53].

Героі Кузьмы Чорнага прагнуць не багацця, не задавальнення нейкіх амбіцый. Шчасцем для іх з’яўляецца элементарнае, натуральнае – проста жыць на сваёй зямлі, працаваць, гадаваць дзяцей. У рамане “Пошукі будучыні”: *Але ж я жыў гэтулькі год у мілай мне працы, і жыццё гэтае само па сабе льга назваць шчасцем* [74].

У ідэнтыфікацыйны код беларускага прыгожага пісьменства закладваецца канцэпцыя трагедыйнага лёсу нацыі. У рамане К. Чорнага “Ідзі, ідзі” гераіня прамаўляе: *Мы дому не маем дому. Праз цэлыя вякі ў сваёй краіне арандатары...*¹⁶

Сэнсава-змястоўным для беларускай сітуацыі і беларускай літаратуры становіцца вобраз *забранага краю, забытага краю*, спустошанага Дому, *раскіданага гнязда*: “Раскіданае гняздо”, “Паязджане” Янкі Купалы, “Пахаджане” В. Быкава, раздзел “Забыты край” з аповесці М. Гарэцкага “Ціхая плынь”.

Лёс Беларусі і беларусаў падаецца Кузьмой Чорным як трагічная містэрыя: *Выкіданне з хаты, марнаванне маладосці, смутак у старасці, вечнае выгнанне ў жыцці на родным месцы* [140].

Геаграфічнае становішча нашай краіны паўплывала на тое, што самыя разбуральныя войны XX стагоддзя прайшлі праз Беларусь. Кузьма Чорны пастаянна звяртаецца да гэтай акалічнасці ў сваіх раманах 1940-х гадоў, гаворыць пра жыхароў шматлікіх разбурэнняў Першай і Другой Сусветных войнаў, рэвалюцый, белапольскай акупацыі. *Тут жа і немцы былі, і палякі былі... А кожны прышэлец ідзе на чужую зямлю не на тое, каб што-небудзь прынесці ёй, а каб сабе з яе ўварваць* [66].

¹⁶ К. Чорны, *Ідзі, ідзі*, [у:] *Збор твораў у 8 т.*, т. 4, Мінск 1973, с. 200.

Думка Кузьмы Чорнага скіравана на асэнсаванне гэтага ўплыву катастроф (войнаў, рэвалюцый, разбурэнняў) на ментальнасць, светаадчуванне беларусаў.

Беларускімі пісьменнікамі страта Дому асэнсоўваецца ў каардынатах рэальна-гістарычнай прасторы. Адною з ключавых тэмаў нацыянальнага прыгожага пісьменства выступае тэма бежанства, выгнання: “Пакінутыя хаты”, “Уцекачы”, “Жартаўлівы Пісарэвіч” М. Гарэцкага, “Набліжэнне” Змітрака Бядулі. Жах бежанства, лёс беларусаў-выгнаннікаў Першай сусветнай вайны, калі больш чым два мільёны беларусаў вымушаны былі пакінуць сваю радзіму, пераканаўча апісваецца ў рамане “Бацькаўшчына” Кузьмы Чорнага, у аповесці Змітрака Бядулі “Набліжэнне”: *Неба зацягваецца дымам. Дзе-нідзе ўспыхваюць саламяныя стрэхі. Казакі хваляцца: “Нічога герману не пакінем”*¹⁷.

Матыў выгнання з’яўляецца характаралагічнай прыкметай беларускай літаратуры ХХ стагоддзя. Паказальны вобраз новай (ці недабудаванай) хаты ў творах Кузьмы Чорнага. Героі пісьменніка жыццё кладуць на тое, каб пабудаваць новую хату, якая выступае сімвалам новага, лепшага жыцця, але здараецца чарговая катастрофа і героі вымушаны пакінуць сваю хату (“Пошукі будучыні”) ці ў іх яе гвалтоўна адбіраюць, разбураюць (“Вялікі дзень”).

Так, лёс хаты Максіма Астаповіча, героя рамана Кузьмы Чорнага “Вялікі дзень”, відавочна праецыруецца на лёс Беларусі. Герой, цяжка напакутаваўшыся за жыццё, страціўшы жонку, якая памерла ад знясілення, імкнучыся ўзбіцца на ўласны кавалак зямлі, будзе новую хату *да зімы васьмнаццацітага года* [288], а ў пачатку зімы, з прыходам немцаў, хату загадалі разбурыць. Пасля выгнання немцаў, у жніўні, герой ізноў складае новую хату: *Якая шчаслівая хвіліна!* [288]. Але ў 1921 годзе, пасля падзелу Беларусі, было загадана, *каб гэтыя хаты былі разабраны на бярвяну, напілованы на дрывы...* [290]. Пасля выгнання пана герой ізноў бярэцца будаваць хату: *Павольна і цягавіта, саломіна к саломіне, ён зноў складаў сабе аселішча. (...) мае асалоду ў самім працэсе яе збудавання. Можна,*

¹⁷ З. Бядуля, *Набліжэнне*, Менск 1936, с. 222.

наперадзе зноў стаіць страшны лёс і зноў з’явіцца хто-небудзь няпрошаны і зля разбраць яе. Можа, у думках ён і не заходзіў так далёка, аднак жа, можна гэта сказаць з упэўненасцю, спраўды-такі аддаваўся вялікаму шчасцю ўзводзіць на пустым месцы новыя сцены” [297]. Мінулі гады – нямецкая акупацыя сорак першага года і зноў разбурэнне, знішчэнне жылой прасторы: *Абкуродымлены яго дом стаяў пасярод асмалкаў* [393].

Выгнанне – метафара нацыянальнага лёсу. Сітуацыя выгнання, па словах Г. Гадамера, павінна асвятляцца думкай пра радзіму¹⁸.

Страта дому прыводзіць да быццёвай і светапогляднай катастрофы, дысгармоніі, разглядаецца як паказчык сацыяльнай няўстойлівасці, безабароннасці.

Войны, рэвалюцыі змяняюць не толькі жыццёвую хаду, але і выгляд дому, з якім адбываюцца розныя анамаліі. У М. Гарэцкага пакінутыя гаспадарамі хаты ў выніку Першай сусветнай вайны (абразок “Пакінутыя хаты”) навяваюць аўтару сон пра залу, *поўную чалавечых касцей, чарапоў і яшчэ недагнілых трупаў* [т. 1, с. 280]. У В. Ластоўскага ў апавяданні “Мары”, напісаным з нагоды смерці С. Палуяна, сцены хаты хістаюцца, скрозь іх дзьме вецер: *Сценкі кальшуцца, сценкі адходзяць удаль. (...) цёмна ў хаце, вецер шыбае ў галінах, плача ў коміне, як ранены звер. Хата пустая*⁶.

Страту дому героі беларускай літаратуры ўспрымаюць як парушэнне гармоніі, як страту жыццёвай асновы. Аналагічныя матывы гучаць у паэзіі Ф. Багушэвіча (“Мая хата”, “Ахвяра”), Янкі Купалы (“Раскіданае гняздо”), М. Багдановіча (“Слуцкія ткачыхі”).

У незавершаным рамане Лукаша Калюгі, які пісаўся ў ссылцы, распавядаецца пра людзей “кручаных дзён”, якія сталі бесхацімцамі не па сваёй волі: *на цэлым свеце хвошча аблудных бесхацімцаў дробненькі, падсяваны дождж. Золкі ён. Вастрэй за голку працінае праз усякія цыраты і брызенты аж да самага пасіনেлага цела* [422].

Такім чынам, дом – адзін з ключавых канцэптаў беларускай культуры, гэта і своеасаблівая мадэль свету і соцыуму.

¹⁸ Г. Гадамер, *Герменевтыка і поэтыка*, Москва 2001, с. 280.

¹⁹ В. Ластоўскі, *Мары*, [у:] *Выбраныя творы*, Мінск 1997, с. 80.

Бібліяграфія

- Бахтин М., *Эпос и роман*, Санкт-Петербург 2000, с. 158.
- Бядуля З., *Спатканне*, [у:] *Спатканне: абразкі, мініяцюры, апавяданні*, Мінск 2007.
- Бядуля З., *Набліжэнне*, Менск 1936.
- Гадамер Г., *Герменевтика и поэтика*, Москва 2001.
- Гарэцкі М., *Роднае карэнне*, [у:] *Збор твораў у 4 т.*, т. 1, Мінск 1985.
- Гарэцкі М., *Свецкі чалавек*, [у:] *Збор твораў у 4 т.*, т. 2, Мінск 1985.
- Калюга Л., *Творы*, Мінск 1992.
- Колас Я., *Новая зямля*, [у:] *Збор твораў у 20 т.*, т. 8, Мінск 2009.
- Колас Я., *Паўлюковы думкі*, [у:] *Збор твораў у 20 т.*, т. 5, Мінск 2008.
- Колас Я., *Туды, на Захад*, [у:] *Збор твораў у 20 т.*, т. 6, Мінск 2009.
- Конан Ул., *Архетыпы беларускага менталітэту: спроба рэканструкцыі паводле нацыянальнай міфалогіі і казачнага эпасу*, [у:] *Беларусіка-Al-baruthenica* : Кн. 2. Мінск 1993.
- Ластоўскі В., *Мары*, [у:] *Выбраныя творы*, Мінск, 1997.
- Локун В., *“Вайна і мір” Л. Талстога і развіццё беларускай і ўкраінскай ваеннай прозы першай паловы 20 стагоддзя: канцэпцыя гісторыі і чалавека*, [у:] *Нарысы беларуска-ўкраінскіх літаратурных сувязей: культурна-гістарычны і літаратуразнаўчы аспекты праблемы*, Мінск 2002.
- Скарына Ф., *Прадмова да кнігі “Юдзіф”*, [у:] *Факсімільнае ўзнаўленне Бібліі, выдадзенай Францыскам Скарынаю ў 1517–1519 гадах: у 3 тамах*, т. 2, Мінск 1991.
- Хайдеггер М., *Отрешенность*, [у:] *Разговор на проселочной дороге*, Москва 1991.
- Чорны К., *Дзёнік*, [у:] *Збор твораў у 8 т.*, т. 8, Мінск 1975.
- Чорны К., *Ідзі, ідзі*, [у:] *Збор твораў у 8 т.*, т. 4, Мінск 1973.
- Чорны К., *Пошукі будучыні*, [у:] *Збор твораў у 8 т.*, т. 6, Мінск 1974.

SUMMARY

The image of the house in Byelorussian literature of 1910–1940-ies

The article discusses the image of the house in Byelorussian literature of 1910-40-ies. The image of the house is given as a constant source of human life, as a symbol of an ordered life, as protection, strength, basis. The loss of the home is considered as an indicator of social instability, leads to life and spiritual disaster, disharmony.

Keywords: image, home, tradition, ethics, border, Belarusian image of the world, “home land”, “native land”, ideal, exile.